

ЎТМИШГА НАЗАР
2-МАХСУС СОН

ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ
СПЕЦИАЛЬНЫЙ НОМЕР-2

LOOK TO THE PAST
SPECIAL ISSUE-2

Бош мухаррир:
Главный редактор:
Chief Editor:

Муртазаева Рахбар Хамидовна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Бош мухаррир ўринбосари:
Заместитель главного редактора:
Deputy Chief Editor:

Джураева Нилуфар Далибаевна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон жаҳон тиллари университети

«Ўтмишга назар» илмий журнали тахририй маслаҳат кенгаши
редакционный совет научного журнала «Взгляд в прошлое»
Editorial board of the scientific journal Looking into the past

Сагдуллаев Анатолий Сагдуллаевич
тарих фанлари доктори,
профессор, академик,
Ўзбекистон Миллий университети

Бобожонова Дилором Бобожонова
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон жаҳон тиллари
университети

Зияева Доно Хамидовна
тарих фанлари доктори, профессор,
ЎзР ФА Тарих институти

Кебадзе Мадонна
тарих фанлари доктори, Телави
давлат университети, Грузия

Аширов Адхам Азимбаевич
тарих фанлари доктори, профессор,
ЎзР ФА Тарих институти

Агзамова Гулчехра Азизовна
тарих фанлари доктори, профессор,
ЎзР ФА Тарих институти

Бурдиашвили Майя
тарих фанлари доктори, Телави
давлат университети, Грузия

Кожакеева Ляззат Темировна
тарих фанлари доктори, доцент,
Хотин-қизлар давлат педагогика
университети, Қозоғистон

Ульжаева Шохистахон Мамажоновна
тарих фанлари доктори,
Тошкент кимё - технология институти

Бабаджанова Нодира Абдуллаевна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон давлат жаҳон
тиллари университети

Рахмонкулова Зумрад Бойхуразовна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Гоффоров Шокир Сафарович
тарих фанлари доктори, профессор
Самарқанд давлат университети

Эргашева Юлдуз Алимовна
Тарих фанлари доктори, профессор,
Қариш муҳандислик-иқтисодиёт
институти

Теймураз Ахалмосулишвили
профессор, Телави давлат
университети, Грузия

Халикова Рахбар Эргашевна
тарих фанлари доктори, профессор,
Тошкент давлат техника университети

Ишанходжаева Замира Райимовна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Абдуллаева Яхшибека Атамуратовна
тарих фанлари доктори, доцент
Нукус давлат педагогика институти

Мустафаева Нодира Абдуллаевна
тарих фанлари доктори
Ўзбекистон Республикаси
Фанлар академияси

Джоробекова Айнуэр Эшимбековна
тарих фанлари номзоди, профессор,
Дипломатия академияси,
Қозоғистон Республикаси

Ширванова Тарана Амирага кызы
тарих фанлари номзоди, доцент
Азербайджон давлат
иқтисодиёт университети

Ерметов Аваз Абдуллаевич
тарих фанлари доктори, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Санпова Камола Давляталиевна
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Расулов Абдуллажон Нуриддинович
тарих фанлари доктори, профессор
Наманган давлат университети

Ковалев Борис Николаевич
тарих фанлари доктори, профессор
Россия ФА, Санкт-Петербург
Тарих институти

Кобзева Ольга Петровна
тарих фанлари доктори, профессор,
Ўзбекистон Миллий университети

Ауанасова Алима Мусировна
тарих фанлари доктори, профессор
Давлат тарихи институти, Қозоғистон

Бегалинова Калимаш Капсамаровна
фалсафа фанлари доктори, профессор
Ал-Фаробий номидаги Қозоғистон
Миллий университети, Қозоғистон

Хайдаров Муродилла Махмудалиевич
тарих фанлари доктори, профессор
Ўзбекистон миллий университети

Алиева Лале
тарих фанлари доктори,
Озарбайжон давлат университети

Исмаилова Алмаз
тарих фанлари доктори,
Догистон мустақил университети

Иноятова Диларам Маниглиевна
Тарих фанлари доктори (DSc)

Талапов Бахриддин Алижанович
тарих фанлари номзоди, доцент,
Наманган давлат университети

Одилов Абдор Анварович
тарих фанлари номзоди, доцент,
Ўзбекистон Миллий университети

Толибоева Нодира Одиложонна
Тарих фанлари бўйича фалсафа
доктори (PhD)

Page Maker | Верстка | Саҳифаловчи: Хуршид Мирзахмедов

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

МУНДАРИЖА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

1. Хожиякбар Ҳамидов, Шоҳиста Элмуратова ЖАМИЯТИМИЗ РАВНАҚИ ЙЎЛИДА ХОТИН-ҚИЗЛАРНИНГ ЎРНИ ВА МАВҚЕИНИНГ ОШИБ БОРИШИ.....	6
2. Шоҳистахон Ўлжаева ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОННИ БАРПО ЭТИШДА ИЛМ-ФАН СОҲАСИДА ГЕНДЕР ТЕНГЛИКНИ ТАЪМИНЛАШНИНГ БАЪЗИ ДОЛЗАРБ МАСАЛАЛАРИ.....	12
3. Акрамжон Ахунов ҚЎҚОН БИРЖА КОМИТЕТИ ФАОЛИЯТИДА ТАШҚИ САВДО МАСАЛАСИ (ШАРҚИЙ ТУРКИСТОН МИСОЛИДА).....	19
4. Дилором Ахмедова O'ZBEKISTONDA GENDER-SOTSIALIZATSIYALSHUVINI SHAKLLANISHINING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	25
5. Муслима Базарова ИНСОН ҚАДР-ҚИММАТИ ОЛИЙ ҚАДРИЯТ СИФАТИДА.....	30
6. Ҳалима Ботирова АЁЛЛАР ҲУҚУҚИЙ МАДАНИЯТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ФУҚАРОЛИК ЖАМИЯТИ ҚУРИШНИНГ МУҲИМ ОМИЛИ.....	34
7. Акбар Валиев КОРОНОВИРУС ПАНДЕМИЯСИ ШАРОИТИДА ЎЗБЕКИСТОНДА АҲОЛИ БАНДЛИГИ МАСАЛАЛАРИ.....	39
8. Акбар Валиев, Ғайрат Ҳамраев АМИР ТЕМУР ФАОЛИЯТИДА АҲОЛИНИ ИЖТИМОИЙ ҲИМОЯЛАШ.....	45
9. Шахноза Гаффарова ЯНГИЛАНАЁТГАН ЎЗБЕКИСТОНДА ГЕНДЕР ИСЛОҲОТЛАРИ.....	50
10. Бехзод Исхаков ЎЗБЕКИСТОНДА ЭТНОЭКОЛОГИК ТАДҚИҚОТЛАРНИНГ ВУЖУДГА КЕЛИШИ ВА РИВОЖЛАНИШ ЖАРАЁНЛАРИ ТАРИХШУНОСЛИГИ.....	58
11. Яшин Каримов СИРДАРЁДА КЕМАЧИЛИК: СУВ ТРАНСПОРТИ ВОСИТАЛАРИ, ТУРЛАРИ, ФОЙДАЛАНИШ ТАРТИБЛАРИ.....	64
12. Раъно Кодирова ГЛОБАЛЛАШУВ ДАВРИДА ХОТИН ҚИЗЛАРНИНГ ИНТЕЛЛЕКТУАЛ САЛОҲИЯТИНИ ОШИРИШДАГИ МУАММОЛАР.....	69
13. Интизор Мамажонова МУСТАҚИЛЛИК ЙИЛЛАРИДА НОТАРИАТ СОҲАСИДА АМАЛГА ОШИРИЛГАН ИЛК ИСЛОҲОТЛАР ВА СОҲАГА ОИД ЖАҲОН ТАЖРИБАСИ.....	73
14. Бахтигул Мамадаминова ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОН: ИЖТИМОИЙ-ИҚТИСОДИЙ ЖАРАЁНЛАР ВА ХОТИН-ҚИЗЛАР ФАОЛЛИГИ.....	82
15. Набижон Нарзиев МУЛОҚОТ МАДАНИЯТДА ПРОКСЕМИКА МАСАЛАСИ (ЭТНОЛОГИК ТАҲЛИЛ).....	87

16. Гўзал Раззакова ХОРАЗМ ХАЛФАЧИЛИК САНЪАТИ ВА УНИНГ ТАРИХИЙ АҲАМИЯТИ.....	95
17. Нилуфар Рахматова МУСТАҚИЛЛИК ЙИЛЛАРИДА ЎЗБЕКИСТОНДА КАШТАЧИЛИК ВА УЙ МЕҲНАТИНИНГ РИВОЖЛАНТИРИЛИШИ.....	100
18. Muslima Sadikova O'ZBEKISTONDA ILM-FANNING RIVOJLANISHIDA XOTIN-QIZLARNING ROLI.....	106
19. Нилуфар Салимсакова, Юлдуз Хусанбаева, Гўзал Хошимова ЎЗБЕКИСТОНДА ФАРМАЦЕВТИКАНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА ХОТИН-ҚИЗЛАРНИНГ ЎРНИ.....	113
20. Salimov Sayyodjon O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY MAJLISIGA SAYLOVNING MAJORITAR TIZIMI: SHAKLLANISH TARIXI VA Tahlillar.....	117
21. Наргиза Сейтимбетова МИЛЛАТЛАРАРО ТОТУВЛИК – БАРҚАРОРЛИК ВА ТАРАҚҚИЁТ ОМИЛИ.....	123
22. Мамаразак Тагаев БОЛАЛАР ТИББИЁТИНИ ТИЗИМЛИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ЧОРА-ТАДБИРЛАРИ.....	130
23. Нодира Толибоева ХОТИН-ҚИЗЛАРГА ОИД ДАВЛАТ СИЁСАТИНИНГ ТРАНСФОРМАЦИЯЛАШУВ ЖАРАЁНЛАРИ.....	138
24. Бекзод Турсунов ЎЗБЕКИСТОНДА ТАЪЛИМ ТАРАҚҚИЁТИ ВА ХОРИЖИЙ ТИЛЛАРНИ ЎРГАНИШДА НОДАВЛАТ ТАЪЛИМ МАРКАЗЛАРИ ТАЖРИБАСИ.....	147
25. Зилола Турабоева ТАРИХИЙ ЁДГОРЛИКЛАР, ҚАДРИЯТЛАРНИ ТИКЛАШ ВА ТАРИХИЙ ШАХСЛАР ХОТИРАСИНИ АБАДИЙЛАШТИРИШДА ИСЛОМ КАРИМОВНИНГ ЎРНИ.....	152
26. Фахритдин Усаров ЁШЛАРНИНГ МАЪНАВИЙ МАДАНИЯТИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ ОМИЛЛАРИ.....	160
27. Гуласал Усманова МИЛЛИЙ РАҚС САНЪАТИДА УЙҒОНИШ ДАВРИ ПОЙДЕВОРИНИНГ ЯРАТИЛИШИ.....	167
28. Гулшада Ўразалиева ЯНГИЛАНАЁТГАН ЎЗБЕКИСТОНДА ГЕНДЕР ТЕНГЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШНИНГ ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ЖИҲАТЛАРИ.....	176
29. Сулаймон Ҳайдаров ҚИЛИЧ ВА МЎЙҚАЛАМНИ МОҲИРОНА ТУТГАН БОБУР.....	183
30. Нодирбек Ҳамаев ЎЗБЕКИСТОНДА ИСТИҚЛОЛ УЧУН КУРАШ ТАРИХИ АКС ЭТГАН СОВЕТ МАТБУОТИ.....	188
31. Латофат Холназарова XIX – XX АСР БОШЛАРИДА БУХОРО АМИРЛИГИДА МАДРАСАЛАР ВА УЛАРНИНГ МАДАНИЙ ҲАЁТДА ТУТГАН ЎРНИ.....	197

32. Равшан Худайбергенов “ОИЛА ИНСТИТУТИНИНГ ДЕГРАДАЦИЯСИ ВА МИЛЛИЙ ҚАДРИЯТЛАР.” ТАРИХИЙ МАНБАЛАР НИМА ДЕЙДИ?.....	202
33. Раҳимжон Ҳасанов XX АСР ИККИНЧИ ЯРМИДА ЎЗБЕК МИЛЛИЙ ҚЎШИҚЧИЛИК САНЪАТИ РИВОЖИ (Фахриддин Умаров ижоди мисолида).....	210
34. Шохиста Элмуратова, Нодира Раҳмонбердиева ЎЗБЕКИСТОН ГЕНДЕР ТЕНГЛИГИ ТАРИХИДА ТАМАРАХОНИМ ВА УНИНГ УЙ-МУЗЕЙИ АҲАМИЯТИ.....	216
35. Abdulazizbek O'tkirov XIX-XX ASRLARDA XAYRIYA VA FILANTROPIYA MASALALARINING O'RTA OSIYO HAMDA TURKISTON XALQLARI TARIXIDAGI O'RNI TAHLILI (DUNYO DINLARI MISOLIDA).....	221
36. Гуллола Юсупова ФАРҒОНА ИҚТИСОДИЙ РАЙОНИ ВА УНИНГ ХУСУСИЯТЛАРИ (XX асрнинг 60-70 йиллари мисолида).....	228
37. Ильяс Шакиров ЎЗБЕКИСТОН ВА СИНГАПУР ДИПЛОМАТИК МУНОСАБАТЛАРИНИНГ ЎРНАТИЛИШИ ОМИЛЛАРИ.....	236
38. Аъзамжон Юсупов XIX АСР ОХИРИ ВА XX АСР БОШЛАРИДА ЎРТА ОСИЁДА ИПАКЧИЛИК САНОАТИ ТАРИХИДАН.....	244
39. Камолиддин Қодиров ОДАМ САВДОСИДАН ЖАБРЛАНГАНЛАР ИЖТИМОИЙ-ПСИХОЛОГИК РЕАБИЛИТАЦИЯСИ МУАММОСИНИНГ ИЖТИМОИЙ, МАЪНАВИЙ ВА МЕЪЁРИЙ-ҲУҚУҚИЙ ЖИҲАТЛАРИ.....	256
40. Наргиза Норкулова ОДАМ САВДОСИ XXI АСРНИНГ ГЛОБАЛ МУАММОСИ СИФАТИДА (ҲОРИЖИЙ ТАЖРИБА).....	264
41. Сардор Сайридин ўғли Аҳмедов СУРХОН ВОҲАСИ ТОЖИКЛАРИНИНГ АНЪАНАВИЙ ТАОМЛАРИ.....	271
42. Отабек Юлдошев Дуланов СУРХОН ВОҲАСИ ЖУЗЛАРИНИНГ ТУРАР-ЖОЙЛАРИ.....	276
43. Мурот Инатов СОВЕТ ТУЗУМИ ВА УНИНГ ЎЗБЕКИСТОНДА ЮРИТГАН ИҚТИСОДИЙ СИЁСАТИНИ ФУҚАРОЛАР ХАТЛАРИ АСОСИДА ЎРГАНИЛИШИ.....	281
44. Ғайрат Абдулҳакимович Мамаражабов СУРХОН ВОҲАСИ АҲОЛИСИНИНГ АНЪАНАВИЙ КИЙИМ-БОШ ВА ТАҚИНЧОҚЛАРИ.....	287
45. Эркин Нурманов ҚУТЛУҒ БАШАРОВ ИЖОДИ.....	292

ЎТМИШГА НАЗАР ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ LOOK TO THE PAST

Бахтигул Абдупаттаевна Мамадаминова,
ТИҚХММИ, Гуманитар фанлар
кафедраси катта ўқитувчи

ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОН: ИЖТИМОЙ-ИҚТИСОДИЙ ЖАРАЁНЛАР ВА ХОТИН-ҚИЗЛАР ФАОЛЛИГИ

For citation: Baxtigul A. Mamadaminova. NEW UZBEKISTAN: SOCIO-ECONOMIC PROCESSES AND WOMEN'S ACTIVISM. Look to the past. 2021, Special issue 2, pp.82-86

 <http://dx.doi.org/10.26739/2181-9599-2021-SI-2-14>

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақолада амалга оширилаётган демократик ислохотларда аёлларнинг бевосита иштироки зарурлиги ва катта аҳамиятга эга эканлиги эътироф этилган. Жамият маънавий, ижтимоий-маиший муаммоларни ҳал қилишда хотин-қизларнинг фаоллигини ошириш, давлат томонидан моддий ва бошқа ёрдамлар кўрсатилиши билан бирга, уларнинг фаол бўлишлари учун шарт-шароит ҳамда имкониятларни янада такомиллаштириш масалалари ёритилган. Янгиланаётган Ўзбекистоннинг ижтимоий-иқтисодий жараёнларда хотин-қизлар фаоллиги масаласи билан боғлиқ долзарб муаммолар таҳлил қилинган.

Калит сўзлар: аёл, ҳуқуқ, аёллар ҳуқуқлари, гендер тенглик, фаол, янги Ўзбекистон, хотин-қизлар фаоллиги, ижтимоий, жамият, демократик ислохотлар.

Бахтигул Абдупаттаевна Мамадаминова,
ТIIИМИСХ старший преподаватель
кафедры гуманитарных наук

НОВЫЙ УЗБЕКИСТАН: СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ПРОЦЕССЫ И ЖЕНСКАЯ АКТИВНОСТЬ

АННОТАЦИЯ

В этой статье признается необходимость и важность прямого участия женщин в проводимых демократических реформах. Освещаются вопросы повышения активности женщин в решении духовных, социальных и бытовых проблем общества, а также оказания материальной и иной помощи со стороны государства, а также дальнейшего улучшения условий и возможностей для их активного участия. Проанализированы актуальные вопросы участия женщин в социально-экономических процессах обновленного Узбекистана.

Ключевые слова: женщины, закон, права женщин, гендерное равенство, актив, новый Узбекистан, женский активизм, социальное, общество, демократические реформы.

Baxtigul A. Mamadaminova,
Senior Lecturer of the Department of "Humanities"
of the Tashkent Institute of Irrigation and
Agricultural Mechanization Engineers

NEW UZBEKISTAN: SOCIO-ECONOMIC PROCESSES AND WOMEN'S ACTIVISM

ABSTRACT

This article recognizes the need and importance of the direct participation of women in ongoing democratic reforms. The article covers the issues of increasing the activity of women in solving spiritual, social and everyday problems of society, as well as providing material and other assistance from the state, as well as further improving the conditions and opportunities for their active participation. Topical issues of women's participation in the socio-economic processes of the renewed Uzbekistan are analyzed.

Index Terms: women, law, women's rights, gender equality, asset, new Uzbekistan, women's activism, social, society, democratic reforms.

1. Долзарблиги:

Маълумки, мустақилликнинг ўтган қисқа тарихий даврида мамлакатимиз ижтимоий ҳаётнинг ҳуқуқий, иқтисодий, сиёсий, маънавий-маърифий соҳаларида ҳам туб ислохотлар изчил амалга оширилди. Ўзбекистон ўзгармоқда, янгилашмоқда, ёшармоқда. Одамларнинг кўз ўнгида янги Ўзбекистон намоён бўлмоқда. Ушбу ижобий ўзгаришларнинг асоси инсон манфаатлари йўлидаги саъй-ҳаракатлардир. Йиллар мобайнида атроф муҳитда юз бераётган ўзгаришларга пассив томошабин ёки истеъмолчи позициясида турганларнинг аксарияти эндиликда воқеаларнинг реал иштирокчиси бўлиб, ўзлари ҳам ўзгармоқда. Чунки демократик жамият фуқароларнинг сиёсий ва ижтимоий фаоллигига асосланган. Янги Ўзбекистонда фаоллик, яратувчанлик руҳида яшаш ҳар бир инсон учун ҳаёт тақозаси, ижтимоий заруратга айланди. Шу муносабат билан жамиятимизни демократлаштириш ва янгилаш, мамлакатни модернизация ва ислох қилишнинг ҳозирги босқичдаги асосий вазифалари ва устувор йўналишларини аниқлаш алоҳида аҳамият касб этади. Биз мустақиллигимизнинг дастлабки йилларида конституциявий тузумни ислох қилишнинг устувор йўналишлари бўйича ўз олдимизга қўйган мақсад ва вазифаларни асосан амалга ошириб бўлдик. Ижтимоий-сиёсий ҳаётимизда туб демократик ўзгаришлар амалга оширилди. Янги конституциявий институтлар тизими шаклланди. Ўзбекистонда демократик конституциявий тузум барпо этилди. Амалда ҳақиқий кўппартиявийлик муҳити қарор топмоқда. Жамият ҳаётида нодавлат нотижорат ташкилотлари ва жамоат бирлашмаларининг сони ошиб, мавқеи ўсиб бормоқда. Улар фақат аҳоли турли қатламлари ва гуруҳларининг манфаатларини ифода этибгина қолмай, балки одамларнинг ижтимоий фикрини шакллантиришга ҳам фаол таъсир кўрсатмоқда.

2. Методлар:

Илмий мақолани тайёрлаш жараёнида, тадқиқот методологияси сифатида тарихийлик, узвийлик, кетма-кетлик, қиёсий таққослаш каби методологиядан фойдаланилган ҳолда, янгиланаётган Ўзбекистонда ижтимоий-иқтисодий жараёнлар ва хотин-қизлар фаоллигини ошириш омиллари таҳлил этилган.

3. Тадқиқот натижалари:

Истиқлол йилларида одамларимизнинг сиёсий ва ҳуқуқий тафаккури ва дунёқараши, сиёсий ҳаётга бўлган муносабати тубдан ўзгарди. Кишиларимиз сиёсий ва ҳуқуқий онгида демократик қадриятлар мустаҳкамланмоқда. Аҳолининг ижтимоий-ҳуқуқий фаоллиги, сиёсий ислохотларни зарурлигига ва мамлакатимизнинг буюк келажагига бўлган қатъий ишончи ошиб бормоқда. Юртбошимиз иборалари билан айтганда, тараққиётимизнинг бугунги босқичида инсон омили жамиятимизни ҳаракатга келтирувчи қудратли кучга айланди.

Хотин-қизлар мамлакатда содир бўлаётган ижтимоий ўзгаришларда, иқтисодий ислохотларни амалга оширишда, халқ хўжалиги, илм-фан, маданият ва маърифат тизимининг

барча соҳаларида ўзларининг ҳалол ва фидокорона меҳнатлари билан иштирок этмоқдалар. Давлат томонидан ўтган давр мобайнида хотин-қизларнинг ижтимоий-иқтисодий манфаатларини ҳимоя қилиш, оилани мустаҳкамлаш, ёш авлодни баркамол, соғлом қилиб тарбиялаш учун тўлиқ шароит яратилди[1]. Айтиб ўтиш жоизки, ўтиш даврининг дастлабки мураккаб йилларида кечиктириб бўлмас муаммолардан бўлган кўп болали ва кам таъминланган оилаларни, хотин-қизлар, нафақахўрлар ва ногиронларни бозор иқтисодиёти муносабатлари даврида ижтимоий жихатдан манфаатларини ҳимоя қилишга қаратилган бир қанча муҳим фармон ва қарорлар қабул қилинди[2] ва ҳукумат даражасидаги муҳим вазифа этиб белгиланди. “Шунинг учун ҳам мустақилликнинг биринчи кунларидан бошлаб хотин-қизларнинг ҳуқуқ ва манфаатларини таъминлаш, улар учун муносиб меҳнат ва турмуш шароитини яратиш бериш, қобилият ва салоҳиятини руёбга чиқариш масаласи юртимизда давлат сиёсати даражасига кўтарилди. Шу асосда оналик ва болаликни ҳимоялаш, оила институтини қўллаб-қувватлаш, аёлларнинг оғирини енгил қилиш, уларнинг жамият ҳаётидаги нуфузини ошириш борасида улкан ишлар амалга оширилди”[3].

Шу билан бирга бозор иқтисодиётига ўтиш жараёнида хотин-қизлар билан боғлиқ муаммолар ҳам кучайиб, долзарб тус олди ва хотин-қизларнинг жамиятдаги ижтимоий-иқтисодий аҳволига таъсир қилмай қолмади. Жумладан, хотин-қизлар ўртасида ишсизликнинг кўпайиши, олий ва касбий таълим олиш салоҳиятининг тушиб кетиши, муҳим қарорлар қабул қилиш жараёнларида иштироки ва раҳбарлик лавозимларида аёлларнинг камайиб кетиши, айрим оилаларда патриархал муносабатлар тизимини қайта тиклашга уринишлар, демократия ғояларига ёт турли сохта диний оқимларнинг пайдо бўлиши каби муаммолар кўзга ташланиб қолди. Хусусан, бир иқтисодий тизимдан иккинчисига ўтиш мураккаб жараёндир. Демак, ижтимоий йўналиши ва соҳасидан катъий назар, бозор тартиботини жорий этиш билан боғлиқ ҳар қандай ислоҳот кишилар манфаатларига дахлдор бўлиб, аҳоли турмуш даражасининг у ёки бу кўрсаткичлари ўзгаришига сабаб бўлади. Шунинг учун ҳам бозор иқтисодига босқичма-босқич ўтишнинг Ўзбекистон моделида кучли ижтимоий сиёсат асосий бўғин қилиб белгиланди. Бу эса бозор иқтисодига ўтиш пировард мақсад эмаслигини, балки барча иқтисодий, ижтимоий, сиёсий ислоҳотлар инсон ҳаёти ва фаолияти учун муносиб шароитлар яратишга қаратилганлигини билдирди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев томонидан 2017 йил 7 февраль куни қабул қилинган Фармон асосида 2017–2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегияси тасдиқланди. Айтиш мумкинки, Ҳаракатлар стратегияси мамлакатимизни беш йилга режалаштирилган ислоҳотлар тизимидир. Ҳаракатлар стратегияси давлат ва жамиятнинг ҳар томонлама ва жадал ривожланиши учун шарт-шароитлар яратиш, мамлакатимизни модернизация қилиш ҳамда ҳаётнинг барча соҳаларини либераллаштириш бўйича устувор йўналишларни амалга оширишга замин яратди. Ҳаракатлар стратегиясини ҳаётга жорий қилиш натижасида сўнги йилларда Ўзбекистон Республикаси Конституциясида белгиланган нормаларни амалга ошириш ва ҳаётга татбиқ қилишнинг аниқ механизмларини мустаҳкамланди. Конституциянинг 46-моддасида[4] белгиланган хотин-қизлар ва эркаклар тенг ҳуқуқлигини таъминлашга қаратилган 2019 йил 2 сентябрдаги “Хотин-қизлар ва эркаклар учун тенг ҳуқуқ ҳамда имкониятлар кафолатлари тўғрисида”ги ЎРҚ-562-сонли Қонуни ва “Хотин-қизларни тазйиқ ва зўравонликдан ҳимоя қилиш тўғрисида”ги ЎРҚ-561-сонли Қонуни қабул қилинди.

Сўнги 5 йил давомида оила ва хотин-қизлар билан ишлаш тизимини такомиллаштириш мақсадида Ўзбекистон Республикасининг 2 та Қонуни, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 4 та Фармони, 4 та Қарори, Ҳукуматнинг 11 та қарори, 6 та фармойиши қабул қилинди.

Шарққа хос жамиятни демократлаштириш кўп жихатдан оиладаги муносабатларга боғлиқ. Оилавий муносабатлардаги муаммоларни оилаларнинг энг обрўли ва кекса аъзолари (боболар, бувилар) томонидан муҳокама қилиш шаҳарларда сал камроқ, қишлоқларда-одатий

ҳол ҳисобланади. Кўпинча муаммони ечишнинг ана шу усули оилавий масалалар бўйича расмий суд муҳокамасидан самаралироқдир.

Оилалардаги мавзу ҳаётни бекаму-кўст дейиш, эскидан қолган, аёллар ва болаларнинг кадр-қимматини камситувчи муносабатлар мавжудлигини, шунингдек турмуш тарзига кўра европалашган аҳоли қатлами ўртасида (фақат улар ўртасидагина эмас) оила ҳамиша ҳам барқарор эмаслигини инкор этиш хато бўлур эди. Сиёсий тизимнинг бошқа барча таркибий қисмларига қараганда, оила давлатга нисбатан анча барқарор ва мустақил муносабатда бўлади. Оила ва унинг ривожланаётган бозор муносабатлари шароитидаги иқтисодий ўзига тўқлиги, қариндош оилаларнинг бирдамлиги ва оилаларнинг жамоадаги (маҳалладаги) бирдамлиги-айнан шу нарса шаҳар, туман ҳокимига, депутатларга, сиёсий партиялар ва жамоат бирлашмаларнинг қуйи ташкилотларига таъсир кўрсатиши мумкин бўлган кучли омиллар мажмуидир.

Шунинг учун ҳам Ўзбекистон ижтимоий-сиёсий ҳаётида оиланинг тутган ўрни муҳим ҳисобланади. Республикада аҳолини ижтимоий қўллаб-қувватлашнинг амалдаги тизими оилага, айниқса кўп болали оилаларга, соғлом оналикни асрашга аниқ йўналтирилиб, барча ўта муҳтож ва муҳтож оилаларни моддий қўллаб-қувватлашни қамраб олди. Ночор оилаларга пул нафақалари тайинлаш ва бериш борасидаги давлат ёрдами 1994 йил октябрь ойидан бошлаб маҳалла тизими орқали амалга оширилди. Бу маҳалланинг ўз ҳудудида яшайдиган аҳолининг ижтимоий муаммоларини ҳал қилишдаги тарихий ўрни, мақомини тиклаш ва фаолиятини кучайтириш борасидаги дастлабки чора-тадбирларидан бири бўлди. 1995 йилдан бошлаб ёппасига ижтимоий ҳимоя қилиш тизимидан ижтимоий қўллаб-қувватлашнинг мақсадли ва аниқ йўналтирилган тусда бўлиши асосий принцип этиб белгиланган тазимга ўтиш ишлари амалга оширилди. Аҳолининг турмуш шароитлари ва даражасини барқарорлаштириш ҳамда аста-секин яхшилаб бориш вазифаларини ҳал этиш бу давр учун тобора хос бўла борди. Ўсиб келаётган қизлар, туғиш ёшидаги аёллар, болалар саломатлигини муҳофаза қилиш ишларини такомиллаштиришга акушерлик ва гинекология, педиатрия илмий текшириш институтлари, тиббиёт олий ўқув юртлари соҳа кафедраларининг олимлари ва ходимлари жалб қилинди. Уларнинг тавсиялари асосида аёллар ва болалар ўртасида турли касалликлар даражасини ўрганиш ва соғломлаштиришнинг кенг қамровли дастурлари ишлаб чиқилди. Натижада республикада туғруқхоналар, болалар ва оналар тиббиёт муассасаларининг сони кўпайди, уларда хизмат кўрсатиш сифати яхшилана борди. 2020 йилдан ишсиз, боқувчиси бўлмаган, ёлғиз оналар ва хотин-қизлар билан манзилли ишлаш бўйича “Аёллар дафтари”ни маҳаллабай юритиш йўлга қўйилди. Ишсизлик ва камбағаллик даражаси юқори бўлган 136 та маҳаллада маҳалла гузарлари ва бошқа бўш турган жойларда касб-ҳунарга ўқитиш масканларини ташкил этилди.

Ҳар бир маҳаллада 3-5 нафардан жами 37 мингдан ортиқ хотин-қизларни ҳаётга руҳлантириш, сафарбар этиш (мотивация бериш) ва касбга ўргатиш, қисқа ўқув курсларига ўқитиш бўйича манзилли рўйхатлари шакллантирилди. Мазкур рўйхатлар асосида ҳозирги кунга қадар 3 минг 716 нафар хотин-қизлар турли йўналишлар бўйича қисқа муддатли ўқув курсларида ўқитилди.

Маҳалла ва оилани қўллаб-қувватлаш вазирлиги томонидан аёлларнинг энг яхши лойиҳаларини аниқлаш ва улар учун Хотин-қизларни ва оилани қўллаб-қувватлаш давлат мақсадли жамғармасидан кичик грантлар ажратиш йўлга қўйилди.

Ўзбек хотин-қизларининг ҳаёти, ривожланиш босқичларини олис тарихдан бошлаб бугунигача ўрганиб келаётган америкалик олима Мариана Кемпнинг фикрича - “Хотин-қизларнинг ҳаёти яхшиланиши учун уларга мукамал билим бериш ва уларнинг эркин фаолият юритиши учун муҳит яратиш лозим. Токи, улар ўз кичик тадбиркорлигини бошлай олсин, даромадига ўзи эгаллик қилсин, фарзандлари учун ва оиласи учун гапира олсин”. Ана шу омиллар аёлларнинг жамиятдаги ролини кучайтиради.

Бу борада Ўзбекистон Республикасининг Биринчи Президенти И.А.Каримов хотин-қизлар масаласига алоҳида тўхталиб: «Бутун маърифий дунёда хотин-қизлар манфаати деган алоҳида масала бор ва уни ўрганиш, ечимини топишга жуда катта аҳамият берилиши бежиз

эмас. Агар аёлларга етарли эътибор берилмаса, бундай жамиятнинг келажаги бўлмайди»[5], деб таъкидлаган эди. Жамиятда амалга оширилаётган демократик ислохотларнинг муваффақияти аёлларнинг ушбу жараёнлардаги фаоллигига ҳам боғлиқ. Ҳозирги вақтда юртимизда давлат ва жамоат ташкилотлари тизимида 1 минг 380 нафардан зиёд хотин-қизлар раҳбарлик лавозимларида меҳнат қилмоқда.

Жамиятда, оилада хотин-қизлар билан боғлиқ ижтимоий масалаларни яхшилаш билан шуғулланадиган Ўзбекистон Республикаси Хотин-қизлар қўмитаси ҳамда унинг барча вилоятлардаги бўлинмалари, Олий Мажлиснинг «Меҳнат, ижтимоий масалалар ва бандлик қўмитаси», «Оила ва аёллар муаммолари комиссияси» (2000-2004 й.), «Соғлом авлод» жамғармалари ва «Хуқуқшунос аёллар», «Илм-фан ва аёл», «Ижодкор аёллар», «Ташаббускор аёллар», «Аёл ва саломатлик», «Фахрий аёллар» жамоатчилиқ уюшмалари ҳамда бошқа жамоат ташкилотларининг фаолияти муҳимдир. Ҳозирги кунга келиб, аёлларнинг ҳақ-хуқуқларини илгари суриш ҳамда ривожлантириш бўйича миллий механизмлар, шунингдек, уларнинг сиёсий, иқтисодий ва ижтимоий ҳаётнинг барча қатламидаги ролини кучайтириш бўйича миллий институтлар ташкил этилган. Бунинг тасдиғини аёлларнинг сиёсий партиялардаги фаоллиги 36 фоиздан 50 фоизгача ошганида кузатишимиз мумкин. Бугунги кунда аёлларимиз иқтисодиётнинг барча тармоқларида фаолият юритиб келмоқдалар. Жумладан, саноатда 52%, халқ таълими тизимида 70%, соғлиқни сақлаш тизимида эса 73% аёллар меҳнат қилмоқдалар.

4.Хулосалар:

Хулоса қилиб айтганда, амалга оширилаётган демократик ислохотларда аёлларнинг бевосита иштироки катта аҳамиятга эга. Бунинг учун эса маънавий, ижтимоий-маиший муаммоларни ҳал қилишда хотин-қизларнинг фаоллигини ошириш, давлат томонидан моддий ва бошқа ёрдамлар кўрсатилиши билан бирга, уларнинг фаол бўлишлари учун шарт-шароит ва имкониятларни янада такомиллаштириш зарурдир.

Иктибослар/Сноски/References:

1. Ижтимоий ҳимоя йили Давлат дастури тўғрисида // 2007 йил 24 январь Ўзбекистон Республикаси Президентининг қарори. “Халқ сўзи” 2007 йил 24 январь.
2. Оналик ва болаликни ҳимоя қилиш масалалари бўйича қонун ҳужжатлари тўплами / Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирлиги, Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси. – Т., 2004. – Б.656.
3. Мирзиёев Ш.М. Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз. Том 1. – Тошкент: «Ўзбекистон», 2017. 345-346 бетлар.
4. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. – Т.: “Ўзбекистон”, 2019. – Б.17.
5. Каримов И.А. Хотин-қизлар фаоллигини ошириш – давр талаби // Тинчлик ва хавфсизлигимиз ўз куч-қудратимизга, ҳамжиҳатлигимиз ва қатъий иродамизга боғлиқ. Т.12. – Т.: “Ўзбекистон”, 2004. – Б.350.

ЎТМИШГА НАЗАР

2-МАХСУС СОН

ВЗГЛЯД В ПРОШЛОЕ

СПЕЦИАЛЬНЫЙ НОМЕР-2

LOOK TO THE PAST

SPECIAL ISSUE-2

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000